

СЕКЦІЯ «ЗАГАЛЬНЕ МОВОЗНАВСТВО»

УДК 811.161.2'1-057.875(477.64)

Онуфрієнко Г. С.

д-р філос. у філол. науках, доц. НУ «Запорізька політехніка»

СТУДЕНТСЬКІ СТУДІЮВАННЯ З УКРАЇНСЬКОГО МОВОЗНАВСТВА ЯК НЕВІД'ЄМНА Й ВАГОМА ЧАСТИНА НАУКОВИХ ЗДОБУТКІВ ГФ ЗАПОРІЗЬКОЇ ПОЛІТЕХНІКИ

Екскурс у двадцятирічну історію перемог студентів ГФ Запорізької політехніки в номінації «Філологія (мовознавство)» на обласних конкурсах обдарованої молоді в галузі науки є дослідженням актуальним і доцільним. По-перше, для визначення спільних чинників високих персональних наукових здобутків студентів гуманітарних спеціальностей у жанрі академічного тексту конкурсної роботи; по-друге, для підтвердження динамізму й сталості тенденції залучення студентів факультету до НРС з українського мовознавства (УМ) упродовж їх часу навчання в університеті; по-третє, для унаочнення системного характеру НРС з УМ та відповідно її важливих функцій у збільшенні наукового потенціалу факультету; по-четверте, для підтвердження сталої публікаційної активності лауреатів конкурсу з оприлюднення результатів НР; по-п'яте, для візуалізації траєкторії продуктивності НРС з УМ від часу створення ГФ у Запорізькій політехніці – провідному державному закладі вищої багатопрофільної освіти на Південному Сході України, який готується до відзначення свого 125-річчя у 2025 р.

Інтегративний фокус аналізу наукових конкурсних робіт (НКР) лауреатів обласних інтелектуальних змагань у галузі УМ постає визначальним інструментом дослідження наукового тексту (НТ) як основної поліфункційної мовнокомунікативної одиниці в умовах змішаного формату освітнього процесу на всіх трьох його сучасних рівнях у ЗВО. Проблематику когнітивно-лінгвальної специфіки НТ студіюють вітчизняні науковці на матеріалі різних природних мов індоевропейської сім'ї, зокрема О. Л. Балацька, М. І. Венгринюк, І. Г. Козубська, І. М. Колегаєва, Ж. В. Колоїз, І. М. Кочан, А. В. Красницька, А. М. Науменко, Г. С. Онуфрієнко, Г. І. Приходько, П. О. Селігей, Л. В. Строченко, Т. В. Яхонтова та інші мовознавці. Мета цього дослідження – обґрунтування з урахуванням персонального досвіду як керівника НРС чинників успішної підготовки НКР з УМ студентами ГФ, які здобули перемоги у різні роки в номінації

«Українознавство (мовознавство)» і нагороджені дипломами лауреатів обласних конкурсів ЗОДА обдарованої молоді в галузі науки. Дослідження здійснене на виконання завдань третього етапу кафедральної НДР 06211 «Текст у сучасній професійній комунікації українською мовою» (2021-2024, керівник – доцент Онуфрієнко Г. С.).

НТ в академічному дискурсі функціює в різних жанрових інтерпретаціях: від лаконічного тексту есе до ґрунтовних макротекстів НКР, навчальної книги, монографії. Вибір жанру НТ залежить від низки взаємопов'язаних чинників: комплексної мети тексту, обсягу згідно з нею авторських завдань, об'єкту й предмета студіювання, залучених методів дослідження, адресату тексту та формату презентації, контекстуального виміру та функцій у мовній комунікації. Спродиковані студентами в результаті самостійної інтелектуальної творчості НТ є одним з актуальних об'єктів посиленої останніми роками й постійної уваги МОН України, різних міжнародних і всеукраїнських наукових інституцій, громадських організацій і самих вишів до високих результатів наукової діяльності обдарованих студентів на різноманітних за масштабами конкурсах, завдяки яким зростає іміджевий потенціал як кафедри, факультету, так і закладу в цілому. Одиницею НТ є самостійно і на засадах академічної доброчесності вербалізована наукова ідея/думка автора, задля презентації якої використано в процесі обґрунтування і доречно, і вправно, і в системному взаємозв'язку терміноодиниці на позначення досліджуваних спеціальних понять: передусім міжнародні терміни за своєю потужною мовнокомунікативною функцією, актуалізованою нинішніми умовами динамізації процесів глобалізації й інтернаціоналізації наукового лексикону, та обов'язково питомі за своєю мовною природою терміни. На сучасних двох освітніх рівнях (бакалаврат, магістратура) та в аспірантурі/докторантурі як третьому науково-освітньому рівні і за умов змішаного формату навчання у вишах є безперечно доцільними НТ різного обсягу за інформаційним ресурсом: як окремі тематичні мікротексти, тексти, макротексти і гіпертексти, так і різні варіації щільної їхньої взаємодії.

Вже в перші роки Незалежності України для розвитку та активного функціонування української мови в усіх сферах соціуму і на всій території держави створювалися сприятливі умови для розвитку творчого потенціалу молоді. Зокрема, з ініціативи ЗОДА було запроваджено щорічний обласний конкурс для обдарованої молоді в галузі науки з низкою актуальних номінацій, у т. ч. «Українознавство (філологія)», яка і нині з назвою «Філологічні науки» постає одним із перспективних напрямів популяризації української мови та утвердження її функцій у сферах науки, освіти, публічної комунікації. Від 2013 року організацію

цього інтелектуального обласного змагання, згідно з положенням про конкурс та на виконання обласних цільових програм «Молодь Запорізького краю», скерованих на створення умов для самореалізації творчої особистості і сприяння обдарованій молоді у науково-дослідній діяльності, здійснює Управління молоді, фізичної культури та спорту ЗОДА під керівництвом очільниці цього Управління Н. Ф. Власової. Щороку в персональному складі конкурсної комісії, затверджуваному наказом ЗОДА, – досвідчені науковці вишів Запорізької області, втім у відповідності до принципів академічної доброчесності до складу експертів не залучають наукових керівників конкурсанти. Визначені конкурсною комісією у кожній номінації переможці, які сумарно отримали найвищу кількість балів із 60 максимальних, презентують результати НКР на офіційній церемонії нагородження дипломами лауреатів обласного конкурсу для обдарованої молоді в галузі науки. Творчі й науково підготовлені студенти – це той потужний потенціал, що обов'язково потрібний після нашої перемоги як рушій прогресу при відбудові держави в усіх сферах життя.

Перемоги на обласних конкурсах ЗОДА обдарованої молоді в номінації «Українознавство (мовознавство)» в історії ГФ Запорізької політехніки та відповідно дипломи лауреатів здобули під науковим керівництвом доктора філософії, доцента Г. С. Онуфрієнко студенти різних і курсів, і спеціальностей. Серед них майбутні філологи-перекладачі Таран Оксана у 2005 р. (ГФ-314, 2 курс), Хваткова Світлана (ГФ-314, 3 курс) та студентка з англійською мовою здобуття вищої освіти Тетяна Йорж у 2006 р., Марія Кузнецова у 2010 р. (ГФ-316, 4 курс) і здобувач спеціальності МЕВ Антон Коновальчук у 2015 р. (ГФ-213, 3 курс). Роком пізніше він також посів перше місце в номінації "Гуманітарні науки" на 1 етапі Всеукраїнського конкурсу за кращу студентську роботу, виконану в межах кафедральної НДР [2] за актуальною темою прикладної лінгвістики «Українські особові імена в контексті соціолінгвістичних та еволюційних тенденцій». Студентка Єлизавета Коваленко у 2021 р. (ГФ-216, 5 курс) здобула в номінації «Гуманітарні науки» перемогу на 1 етапі Всеукраїнського конкурсу за кращу студентську роботу, виконану в межах кафедральної НДР [4] за вельми актуальною й складною компаративною темою "Мовна комунікація у професійному дискурсі, історичний ретроспективі та сучасному європейському просторі".

Сфокусуємо увагу на пріоритетах новизни й оригінальності ідей в НКР з УМ лауреатів щорічних інтелектуальних конкурсів. У НКР Оксани Таран за актуальною в різних аспектах темою «Мовленнєва спадщина запорозьких козаків: етимологія, семантика, функціонування»

здійснено багатопараметральне соціолінгвістичне дослідження фразеологічної й експресивно забарвленої лексики запорозьких козаків; розроблено, проведено, описано й проаналізовано соціолінгвістичний експеримент щодо особливостей функціонування козацької лексики в мовленні студентської та учнівської молоді Запоріжжя, що сукупно дозволило поглибити уявлення про козацький мовленнєвий феномен та підготувати у співавторстві з науковим керівником упродовж усього періоду її навчання в університеті низку публікацій, у т. ч. у фахових із філології як збірниках наукових праць, так і в журналі «Мова і культура» (Київ, 2005 - 2007 pp.).

У НКР «Гене́за української мови в гіпотезах і концепціях XIX-XX століть» лауреатки обласного конкурсу обдарованої молоді Світлани Хваткової ґрунтовно висвітлено гіпотетичну парадигму походження української мови на засадах компаративного аналізу наукових концепцій українських лінгвістів, а здобуті результати систематизовано в порівняльних таблицях, які доповнюють існуючу візію походження й періодизації української мови, яка не втрачає актуальності вже не одне століття. Як і матеріали конкурсного дослідження в контексті компаративної лінгвістики, так і результати подальших студіювань актуальних проблем УМ студенткою у співавторстві з науковим керівником представлено в низці публікацій, у т. ч. у фаховому з філології щорічному науковому журналі «Мова і культура» (Київ, 2005 - 2009 pp), у збірниках наукових праць, зокрема, Науково-дослідного інституту українознавства (Київ, 2007 - 2008), в новачі́йних наукових виданнях, наприклад, у двох випусках у 2006 р. київського журналу інтелектуальної еліти «Персонал».

Актуальну за проблематикою у межах цікавої для сучасної молоді лінгвокультурологічної теми підготовлено переможницею обласного інтелектуального конкурсу Тетяною Їорж НКР «Українська лексика сфери шоу-бізнесу», в якій комплексно схарактеризовано склад і джерела лексики нової сфери українського суспільства, з'ясовано причини іншомовних запозичень на прикладі сфери музичного бізнесу; розроблено, проведено й проаналізовано соціолінгвістичний експеримент на ідентифікацію студентами запорізьких університетів й слухачами підготовчих курсів неологічної лексики сфери шоу-бізнесу та здійснено спробу створення українсько-англійського тлумачного словника неологізмів цієї сфери.

НКР «Український переклад як феноменальний продукт мовної комунікації» виконано лауреаткою обласного конкурсу обдарованої молоді Марією Кузнецовою за актуальною й практично значущою темою сучасного перекладознавства в рамках другого етапу кафедральної

НДР [1]. У НКР здійснено класифікацію стильових домінант текстів українських перекладів (переклад-металепсис, інтерпретативний переклад, метафоричний переклад) та наведено переконливі ілюстрації; розроблено модель та проведено лінгвістичний експеримент щодо перекладацьких трансформацій, результати якого проаналізовано за низкою критеріїв. Матеріали досліджень, виконуваних під науковим керівництвом студенткою впродовж всього періоду її навчання на ГФ, висвітлено в низці публікацій у збірниках наукових праць (2006 – 2010 рр.) та у фахових виданнях із філології, зокрема, в щорічному науковому журналі «Мова і культура» (Київ, 2008 – 2010 рр.)

В НКР «Українські особові імена в гендерному аспекті та еволюційних процесах» переможця обласного конкурсу обдарованої молоді в номінації «Українознавство (українська мова)» Антона Коновальчука здійснено в рамках НДР [2] соціолінгвістичне дослідження в синхронному й діяхронному вимірах еволюції жіночих і чоловічих імен, визначено тенденції і сучасні тренди та запропоновано прогностичну візію подальших тенденцій актуальності особих імен в українському суспільстві.

Отже, на основі здійсненого порівняльного аналізу НКР з УМ студентів ГФ-лауреатів щорічних обласних інтелектуальних конкурсів і переможців у номінації «Гуманітарні науки» Всеукраїнських конкурсів на кращу наукову роботу нами визначено і впорядковано базові спільні чинники досягнутих перемог: безперечна актуальність тематики і забезпечення її вмотивованого зв'язку як зі спеціальністю студента, так і з виконуваною кафедральною НДР; інформаційна й вербальна досконалість сформульованої теми і пунктів плану для її ґрунтовного висвітлення; наскрізний і несуперечливий взаємозв'язок компонентів (теми, мети, висновків) в інформаційній формулі квінтесенції НТ; наявність новизни у викладених матеріалах, обґрунтованість її достовірними даними та правильними прикладами; доказовість досягнутих науково-практичних результатів; наявність квантитативних вимірювань і соціолінгвістичного або гіпотетичного експерименту з візуалізацією в додатках всіх етапів його проведення; апробація матеріалів дослідження на міжнародних і всеукраїнських наукових конференціях та в публікаціях у науковій періодиці саме з філології; успішність публічного захисту НКР під час її презентації; дотримання принципів академічної доброчесності, неприпустимість псевдоінформування та дезінформування.

Студіювання засобами академічного жанру тексту (журнальної наукової статті, тезами доповіді у збірнику наукових праць або матеріалах конференції, макротексту НКР) засвідчують значущість НРС

з УМ як невід'ємної й вагомої частини наукових здобутків ГФ. Підготовлені студентами НТ посприяли висвітленню фрагментів окремих питань у різних кафедральних НДР з УМ. Досягнуті спільно з науковим керівником інтелектуальні результати студенти підтвердили публікаційною активністю в авторитетних вітчизняних і зарубіжних виданнях українською й англійською мовами. Узявши активну участь в НКР та кафедральних НДР упродовж свого періоду навчання у Запорізькій політехніці, студенти різних гуманітарних спеціальностей набули необхідного індивідуального досвіду як з виконання НР на якісному рівні, так і з підготовки матеріалів для наукових публікацій за актуальними в контексті обраних спеціальностей темами. Найбільш цитованими, за даними Google Scholar, є публікації з кафедральних НДР [1-4] у т.ч. у співавторстві зі студентами Черневич Анастасією, Хватковою Світланою, Коваленко Єлизаветою і тими випускниками, які пізніше, після закінчення аспірантури, захистили дисертації (Кузнецова Марія, Литвин Катерина) і навіть у європейських країнах (зокрема, Гладій Андрій), обравши в професії саме наукову траєкторію для інтелектуальної самореалізації.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Онуфрієнко Г. С., Таран О.І. Мовленнєва спадщина запорозьких козаків: семантико-функціональний аспект / Г. С. Онуфрієнко, О. І. Таран // Мова і культура. - 2005. - № 5. - С. 268-274.
2. Онуфрієнко Г. С., Хваткова С. О. Генеза української мови у гіпотезах та концепціях мовознавців 19-20 століть / Г. С. Онуфрієнко, С. О. Хваткова // Персонал. - 2006. - №11. - С. 40-46 (початок). - № 12. - С. 36-41 (закінчення).
3. Онуфрієнко Г. С., Кузнецова М. О. Художній переклад як чинник міжкультурної комунікації / Г. С. Онуфрієнко, М. О. Кузнецова // Мова і культура. - 2010. - № 12. - С. 312-320.
4. Онуфрієнко Г. С., Черневич А. О. Термін комунікація в поняттєвому вимірі й лінгвістичному контексті / Г. С. Онуфрієнко, А. О. Черневич // Вісник Нац. ун-ту «Львівська політехніка». - 2010. - № 675. - С. 154-160.
5. Онуфрієнко Г. С., Коваленко Є. В. Базові терміни міжнародного бізнесу: еволюція поняттєвого змісту в нових умовах міжнародної співпраці / Г. С. Онуфрієнко, Є. В. Коваленко // Проблеми української термінології. - Львів, 2022. - С. 108-112.